

РОЗДІЛ IV. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

*Давиденко В.В., доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут університету «Україна»;
Куляс А.А., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький інститут університету «Україна»*

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-20>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM OF THE POPULATION

Анотація. В статті досліджено, що функціонування соціального захисту на нинішньому етапі розвитку загальної соціальної сфери країни відображає тенденції та перспективи її подальшого розвитку. Доведено, що функціонування соціального захисту обумовлено пріоритетними завданнями фінансового та економічного розвитку держави. Визначено, що соціальний захист населення спрямований на забезпечення безпеки та благополуччя громадян шляхом надання необхідної підтримки та захисту у різних сферах та аспектах їхнього життя. Перелічені заходи, які спрямовані на реалізацію програм державного регулювання в суспільстві разом з покращенням соціального захисту. Наведено шляхи застосування економічного механізму у процесі соціального захисту. Окреслено завдання фінансового механізму соціального захисту.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні гарантії, соціальна система.

Abstract. The article examines that the functioning of social protection at the current stage of development of the general social sphere of the country reflects the trends and prospects of its further development. It has been proven that the functioning of social protection is determined by the priority tasks of the financial and economic development of the state. It was determined that social protection of the population is aimed at ensuring the safety and well-being of citizens by providing the necessary support and protection in various spheres and aspects of their lives. The measures are listed, which are aimed at the implementation of state regulation programs in society along with the improvement of social protection. Ways of applying the economic mechanism in the process of social protection are given. The task of the financial mechanism of social protection is outlined.

Keywords: social defence, social guarantees, frame of society.

Постановка проблеми. Функціонування соціального захисту на нинішньому етапі розвитку загальної соціальної сфери країни відображає тенденції та перспективи її подальшого розвитку. Вони визначають та продукують перспективні напрямки у складовій загальної соціальної політики в кожній країні.

Також, функціонування соціального захисту обумовлено пріоритетними завданнями фінансового та економічного розвитку держави. Реалізація яких спрямована на досягнення: стабільності економічної складової держави на макроекономічному рівні; зусиль на збільшення ВВП; організації благополуччя працездатного населення; організації благополуччя непрацездатного населення; реформування соціальної інфраструктури; збільшення кількості та якості послуг соціального спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості функціонування системи соціального захисту населення наведені у працях дослідників галузі соціальних відносин, серед яких ми можемо відмітити В. Бідака, В. Гайдуцького, Л. Гончарука, Е. Лібанова, О. Палій, В. Скуратівського, А. Сіленко, С. Сіденко та інших.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження особливостей функціонування системи соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Соціальний захист населення спрямований на забезпечення безпеки та благополуччя громадян шляхом надання необхідної підтримки та захисту у різних сферах та аспектах їхнього життя. Головна мета соціального захисту – покращення якості життя всіх членів суспільства та створення справедливих умов для всіх.

Соціальний захист населення включає різні заходи та програми, такі як соціальне забезпечення, медичні послуги, освіта, трудові права та умови, житла, захист прав дітей та багато інших аспектів, які спрямовані на забезпечення соціальної справедливості та рівності [1, 2, 4, 6, 10].

У різних країнах соціальний захист може мати різні форми та охоплювати різні сфери життя, але спільна ідея полягає в тому, щоб створити соціальну мережу, яка допомагає людям подолати труднощі та забезпечити їхні базові потреби та права.

Модернізація законодавства у економічній та соціальній сфері направлена на збільшення трудового потенціалу в державі. Діючі нормативи та положення спрямовані на підвищення рівня соціальної захищеності для всього населення. Також, вони направлені на організацію заходів спрямованих на поліпшення фізичного стану населення на даний період та у майбутній перспективі. У подальшому, це допоможе нівелювати наслідки кризових умов військового стану, а також, здійснить нівелювання наслідків погіршення демографічного стану. Всі перелічені заходи спрямовані на реалізацію програм державного регулювання в суспільстві разом з покращенням соціального захисту [2, 4, 6, 7, 9].

Для виконання перелічених функцій важливої ролі набуває застосування економічного механізму у процесі соціального захисту. За своїми діями він направлений на покращення мотиваційних важелів та подальшої реалізації економічних стимулів. Також, має великого значення на подальший розвиток

державної політики соціального захисту у соціальній інфраструктурі країни. На сьогоднішній день спостерігається стимуляція заходів соціального спрямування, які здійснюються чинним урядом. Але, в основному вони спрямовані на реалізацію короткострокових завдань спрямованих на покращення соціальної інфраструктури. В наслідок чого, їх дії являються недостатньо ефективними. В сучасному суспільстві спостерігається підвищення рівня вимог до соціального захисту зі сторони населення. Збільшуються критерії до соціальної інфраструктури в країні. Оскільки, соціальна інфраструктура являється результатом соціальної політики в країні. Недотримання сучасних вимог до соціального захисту призводить до інерційного сценарію розвитку всієї соціальної сфери. На сьогоднішній день, всі соціальні реформи здійснюються з величезними складнощами та нестачею фінансових ресурсів. Систематично виникають проблеми у процесі організації діяльності установ соціального захисту [2, 3, 6, 8, 10].

Ми можемо відмітити, недостатній рівень дослідження питань, які відображають економічний механізм запровадження та організації системи соціального захисту. Особливо недостатньо розроблено механізм розвитку соціальної інфраструктури, що у свою чергу впливає на прийняття невірних урядових рішень,. Призводить до знецінення заходів соціального характеру, погіршення всієї системи управління соціальним розвитком. У загальній системі соціального захисту спостерігається накопичення невирішених завдань.

Фінансовий механізм соціального захисту є методом регулювання всіх економічних процесів в країні. Йому притаманні характерні фінансові форми та методи запровадження. Запровадження фінансового механізму на пряму впливає на діяльність всіх соціальних сфер в країні. Запровадження фінансового механізму на пряму впливає на економічний стан суспільства, відображається соціальні процеси в країні. Також, відображає реальний стан соціальної інфраструктури в країні [2, 4, 6, 7, 9].

Згідно до міжнародних стандартів життя, та чинного законодавства, кожна соціально-орієнтована держава повинна забезпечувати повноцінне гарантування своєму населенню законодавчо закріплених прав на:

- отримання оплати праці не нижчий за прожитковий мінімум;
- забезпечення громадян повноцінним медичним обслуговуванням;
- отримання соціального забезпечення в період втрати працездатності тощо [1, 4, 5, 7, 10].

В процесі забезпечення перелічених функцій та завдань, а також при реалізації положень соціальної політики, кожна соціально-орієнтована країна повинна дотримуватися до розроблених нею головних принципів та напрямків реалізації засад соціальної політики.

І тому, ми можемо виокремити основні завдання та умови ефективного функціонування установ соціального захисту що відбуваються у загальній складовій соціальної сфери держави, а саме це:

- забезпечення умов для поєднання ефективності процесу функціонування цілісної системи соціального захисту в країні;
- реалізації нормативних засад у політичній складовій забезпечення діяльності установ соціального захисту;
- контролю за виконанням соціальних гарантій, що є основною умовою реалізації принципів соціальної справедливості;
- систематичного моніторингу закордонного законодавства та законопроектів у сфері соціального захисту;
- систематичного дотримання затверджених нормативів (разом з принципами) у галузі соціальної політики.

За останнього десятиліття в нашій державі, теза про першочергове спрямування соціальної орієнтації всіх напрямлень бюджетної політики набувала все більшого та більшого розголосу.

Дійсно, якщо подивитись на звітні аналітичні матеріали установ соціального захисту, то номінальні обсяги виконуваних асигнувань, що були спрямовані на розвиток соціальної-культурної складової економіки, з кожним роком збільшуються у декілька разів.

Але, наявна якість соціально значимих послуг, що надаються населенню країни, не демонструє абсолютно ніякої позитивної динаміки; і більше того, виконання оцінювання фактичного стану всіх складових, що входять до переліку соціально-економічного розвитку викликають превелике занепокоєння.

Виконання нарощування темпів здійснених соціальних видатків, що досягло масштабного об'єму, абсолютно не допомогли здійснити подолання бідності населення, також спостерігається великий розрив у майновому розшаруванні нашого суспільства, статистика охорони здоров'я засвідчує про погіршення стану здоров'я всього населення, і спостерігається існування проблем нерівного доступу до отримання належних як освітніх так і медичних послуг [2, 3, 6, 8, 10].

Сьогоднішньою злободенною проблемою є погіршення якості соціальних гарантій, що виникло за результатом низки реформ у галузі вітчизняних фінансів у спробі наближення їх до міжнародної практики. За результатом впровадження невмілих реформ у вітчизняній системі соціального захисту виникли непередбачувані значні зміни:

- зменшився реальний обсяг надання соціальних послуг, та представлення соціального захисту населення;
- суттєво зменшилася роль установ соціального захисту у процесах управління даними послугами;
- вагомо знизилась ефективність застосування бюджетних коштів установами соціального захисту населення [1, 4, 5, 7, 10].

При виконанні своєї діяльності установами соціального захисту, насамперед звертається увага на функціональність та правильність витрачання бюджетних коштів кожною установою, що на пряму залежить від затверджених напрямків її діяльності.

Належні до установи соціального захисту кошти, що акумулюються у системі ЄСВ, хоч і заносяться до рахунків Міністерства доходів та зборів України (згідно умов казначейського обслуговування), але, все ж таки контролюються і розпоряджаються щодо здійснення необхідних виплат самою установою соціального захисту [2, 3, 6, 8, 10].

Отже, соціальний захист населення за своєю економічною суттю покликаний виконувати забезпечення, а також реалізацію завдань концепції повноцінного гарантування мінімальних доходів громадян. За основу даної концепції покладено застосування принципів розподілу джерел надходжень, перерозподілу (або індивідуального нагромадження) необхідних фінансових ресурсів, що виконується при врахуванні можливостей суспільства (або кожного громадянина зокрема) разом з визначенням граничної та мінімальної межі соціальних гарантій.

Відповідно економічній реальності, заходи соціального спрямування здебільшого орієнтовані на забезпечення та вирішення короткострокових завдань (разом з нагальними потребами), стабілізації діяльності установ соціального захисту, а також соціальної інфраструктури є недостатньо ефективні. Застосування економічних механізмів забезпечення соціального захисту повинно відповідати модернізаційному курсу економічного розвитку країни, разом з напрямками соціальної політики. Але, його цільове призначення, затвердження та класифікація структури, в умовах сучасного стану постійних економічних реформ, що впливає і на розвиток соціальної галузі, виявляються питаннями дискусійними і невизначеними.

Висновки. Практична реалізація завдань соціального захисту населення виконується у загальній структурі фінансових механізмів соціального страхування України, а саме: розподілення коштів соціального спрямування на доходи фондів, їх видатків та резервів майбутніх виплат; виконання обґрунтованого планування і прогнозування виконаних надходжень, та здійснюваних витрат; здійснення у разі необхідності додаткового інвестування (або кредитування) коштів до фондів соціального спрямування; спрямування заходів, що забезпечуватимуть стимулювання надходжень до соціальних фондів; законодавчого закріплення відповідальності за несплати коштів до соціальних фондів.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. Соціально-педагогічна робота зі студентами з особливими освітніми потребами у навчально-виховних підрозділах університету «Україна». *Витоки педагогічної майстерності*. 2018. № 22. С. 73.
2. Давиденко Г.В. Включення людей з інвалідністю в суспільне життя та освітній процес: шляхи оптимізації. *Наукові записки: збірник наукових праць*. 2015. № 135. С. 93-96.
3. Давиденко Г.В. Умови впровадження інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах Європейського Союзу (психолого-ментальний, організаційний та соціальний аспекти): навч. пос. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 102 с.
4. Давиденко Г.В. Адміністративні моделі впровадження освітньої інтеграції молоді з інвалідністю у суспільство: досвід країн Європейського Союзу. *Вісник*

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. 2014. № 28 (321). С. 51-56.

5. Давиденко Г.В. Проблеми освітньої та соціальної інтеграції людей з інвалідністю у країнах Європейського Союзу. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 5. Т. I (52). 367 Дод. 1. Київ. Гнозис, 2014. С. 122-130.

6. Балахонова О.В. Обґрунтування соціально-економічних параметрів суспільного життя на регіональному рівні. *Науковий журнал «Економіка: реалії часу»*. 2015. № 6 (22). С.24-31.

7. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва» (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.

8. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

9. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації* : зб. наук. праць. 2021. Вип. 6. С.4-13.

10. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств». Одеса, Державний університет «Одеська політехніка» 2021. С.57-59.